

FORUM FODOK

Hét blad voor ouders, familie en vrienden van dove kinderen - met of zonder CI

FORUM

IN DIT NUMMER o.a.

Ouders over onderwijs aan hun dove/sh kind
Samenwerken met tolken op de universiteit
ProjectYou2Work: Kijken naar wat wel kan
Tweetalig tegen de verdrukking in...

IN DIT NUMMER

- 3 Ouders over onderwijs: uiteenlopende ervaringen!
- 6 Arend Verschoor vertrekt
- 7 Interview: Over haar hoofd maak ik me geen zorgen
- 10 Samenwerken met tolken op de universiteit
- 12 Studentenvereniging Signo Ergo Sum
- 13 ProjectYou2Work
- 14 INFODOK
- 17 Interview: Tweetalig tegen de verdrukking in...
- 20 FODOK informatieavond: Een verhaal met haken en ogen
- 22 Column Dick de Bruijn
- 23 Oproep st. Inbetweenies
- 24 INFOLIO
- 26 Hulpmiddelen: SPEAKSEE

Redactioneel

Sinds het vorige nummer is er bij de FODOK weer het nodig gebeurd. De financiën raken steeds meer op orde en er wordt hard gewerkt aan projectaanvragen. De instellings-subsidie van VWS voor 2019 is inmiddels toegekend. Een belangrijke basis voor ons, maar onvoldoende om al onze werkzaamheden uit te voeren.

Maar de grootste verandering is wel dat we nu ook bestuurlijk zeer nauw samenwerken met de FOSS, de oudervereniging voor ouders van slechthorende kinderen en kinderen met TOS (taalontwikkelingsstoornis). De FOSS maakte deel uit van de stichting Hoormij, maar heeft besloten daar per 1 januari 2019 uit te stappen. De FOSS en de FODOK passen als ouderverenigingen beter bij elkaar, vooral ook omdat ouders allemaal het beste willen voor hun kind en dus streven naar goed onderwijs, goede zorg en goede voorzieningen voor hun kind.

De samenwerking was al jarenlang heel sterk, met name op 'de werkvloer'. De beleidsmedewerkers van de FODOK, Mariën Hannink en Inge Doorn, en de beleidsmedewerker van de FOSS, Arend Verschoor, werkten veel samen en stemden veel activiteiten met elkaar af. Nu zijn ook de besturen samengevoegd, waardoor ook bestuurlijk er meer eenheid is. De stichtingen worden nu nog niet formeel samengevoegd, maar we functioneren wel als één organisatie. Alle doelgroepen worden daarmee als vanouds bediend, maar de bedrijfsvoering zal nu efficiënter worden.

Helaas zullen we daarbij de enorme kennis en ervaring van Arend moeten missen, die onlangs heeft besloten de FOSS te verlaten. We wensen hem alle goeds toe en we zullen vast nog wel eens een beroep doen op zijn geheugen.

Word je ook enthousiast van deze nieuwe samenwerking? We willen graag het bestuur vernieuwen en verjongen, dus grijp je kans!

Map van der Wilden

De FODOK:

- lobbyt in Den Haag;
- overlegt met gezinsbegeleidingsdiensten, scholen en zorginstellingen voor de beste zorg voor je kind;
- publiceert boeken, posters, brochures en dvd's;
- organiseert lezingen en bijeenkomsten voor ouders en kinderen.

Word lid OF donateur!

FODOK: Dé belangenorganisatie voor ouders van dove kinderen - met of zonder CI!

Als ouder heb je wat aan de FODOK, nu én later! Word daarom lid!

Als lid ontvang je twee keer per jaar ons informatieve ledenblad **FODOKFORUM**, korting of gratis toegang tot de activiteiten die we organiseren, korting op onze uitgaven en een leuk welkomstgeschenk. Op www.fodok.nl kan je je aanmelden als lid en/of voor het ontvangen van onze gratis digitale nieuwsbrief.

Naast leden zijn donateurs ook onmisbaar voor onze organisatie.

We verwelkomen daarom professionals, familieleden, burens en vrienden graag als donateur! Hoe meer mensen lid en/of donateur zijn, hoe beter we de belangen van (ouders van) dove kinderen kunnen behartigen.

Lid of donateur worden kan al vanaf 25 euro per jaar. **ALVAST BEDANKT!**

Momenteel volgen in Nederland 3.000 dove en slechthorende kinderen en jongeren onderwijs. Daarvan zit een kwart, 750 leerlingen, in het speciaal onderwijs van cluster 2. Een kwart gaat naar het regulier onderwijs met ondersteuning door een gespecialiseerde ambulante dienstverlener. En de helft van alle leerlingen met een auditieve beperking zit momenteel in het regulier onderwijs zónder ondersteuning van een AD'er.

ouders over het onderwijs aan hun dove/slechthorende kind: uiteenlopende ervaringen

De afgelopen twee jaar hebben FODOK en FOSS verspreid over het land een aantal regionale ouderbijeenkomsten georganiseerd, waarbij ouders hun onderwijservaringen konden delen. Deze ouderbijeenkomsten leverden, samen met onze andere (huiskamer)bijeenkomsten, lokale ouderavonden en de individuele contacten via mail en telefoon, veel uiteenlopende ervaringen op. Deze ervaringen hebben we, voorzien van aanbevelingen, voorgelegd aan Siméa (de stichting waarin de besturen van de vier instellingen voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen samenwerken). De belangrijkste ervaringen leggen we ook graag voor aan onze FODOKFORUM-lezers.

Onderwijskeuze en invloed ouders en leerlingen

De keuze voor speciaal onderwijs moet volgens FODOK en FOSS een positieve kunnen zijn. 'Je kiest er dan niet voor omdat je het regulier onderwijs niet aankunt, maar omdat het speciaal onderwijs meer tegemoetkomt aan jouw taal- en identiteitsbehoefte', zo stellen we in onze *Visie toekomst onderwijs*. Veel ouders onderschreven dit uitgangspunt.

Ouders constateerden ook dat het jonge dove kind zonder bijkomende beperkingen in het speciaal onderwijs vaak als een van de weinigen in een klas met meerdere kinderen met extra problematiek zit. Ze vinden een grotere instroom van jonge kinderen zonder nevenbeperkingen belangrijk.

Het lijkt wel te worden ontmoedigd

En een aantal ouders stelde dat er teveel voorwaarden en criteria zijn om een arrangement cluster 2 te kunnen krijgen. 'Het lijkt wel te worden ontmoedigd.' Ook bleek dat ouders lang niet altijd op de hoogte waren van de mogelijkheid van een second opinion na het advies van de Commissie van Onderzoek.

Een ander aspect van de keuzevrijheid van ouders komt naar voren bij kinderen met gedragsproblemen in het speciaal onderwijs van cluster 2: het so is daar niet altijd op toegerust en het is lastig om extra ondersteuning te regelen. Soms moeten deze kinderen dan naar cluster 4, terwijl zij op cluster 2, met extra ondersteuning, veel meer op hun plaats zouden zijn.

AD'ers die een tolk in de klas afraadden

De ambulante dienstverlening

Verschillende keren meldden ouders van dove en slechthorende leerlingen dat hun kind ondersteuning kreeg van een AD'er die niet of nauwelijks ervaring had met leerlingen met een auditieve beperking. De AD'er weet dan bijvoorbeeld te weinig van solo-apparatuur of van speciale programma's zoals CIDS, AJONGH en FF luisteren. Met als dieptepunt AD'ers die een tolk in de klas afraadden, waardoor ouders alleen de strijd aan moesten gaan op de reguliere school. Terwijl in het regulier onderwijs behoorlijk wat koudwatervrees blijkt te bestaan ten aanzien van de inzet van tolken.

Ook spraken we ouders die zelf moesten uitzoeken hoe het zat met de aanpassing van toetsen en examens voor hun dove of slechthorende kinderen. Wij konden ze gelukkig doorverwijzen naar de handreikingen op de Siméa-website.

Maar positieve verhalen waren er zeker ook, over AD'ers die de leerling hielpen meer zelfvertrouwen te ontwikkelen en die hun stinkende best deden om de reguliere school bewust te maken van de behoeften van de leerling.

'Wij zijn zo ontzettend blij met de ambulante begeleidster. Ze begeleidt onze zoon op heel veel vlakken en doet dat op een effectieve, doortastende wijze. Ze geeft bijvoorbeeld voorlichting aan de juffen en kinderen in de klas hoe om te gaan met zijn slechthorendheid, leert de klas gebaren, begeleidt bij het samen buiten spelen, bereidt samen met hem een spreekbeurt voor en nog veel meer.'

Één uurtje AD aan kindcontact in de week is te weinig

Diverse ouders melden dat ze één uurtje AD aan kindcontact per week voor een medium arrangement erg weinig vinden. En meerdere ouders geven blijk van zorg over het stopzetten van de ondersteuning door de AD'er 'omdat het goed gaat met de schoolse prestaties': het gaat immers juist goed vanwege de inzet van de AD...

Van veel kanten worden ons problemen met het vreemdetalenonderwijs gemeld: AD'ers die niet weten wat te doen of niet op de hoogte zijn van ontheffingen. Om deze reden pleitten FODOK en FOSS al jaren geleden voor een gemeenschappelijke database waar AD'ers kennis, materialen en tips zouden kunnen uitwisselen.

Op alle (v)so-scholen gebaren

Gebaren(taal)

Diverse ouders, van dove en slechthorende leerlingen én van leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis (tos), pleiten ervoor dat op alle (v)so-scholen gebaren aangeboden worden, zodat de kinderen betere toegang tot communicatie krijgen en uiteindelijk hun eigen keuzes kunnen maken.

Knelpunt in de huidige wetgeving is dat kinderen die vanuit het speciaal onderwijs een dagje per week gaan wennen op een reguliere school geen toekening kunnen aanvragen bij het UWV. Veel ouders lopen daar tegenaan. De belangenorganisaties blijven er bij het UWV op aandringen dat dit probleem snel opgelost wordt.

Sommige ouders meldden dat ze door de gezinsbegeleiding niet juist werden voorgelicht over de mogelijkheden van speciaal onderwijs: hen werd voorgehouden dat hun kinderen op het speciaal onderwijs 'alleen maar gebaren zouden leren': over tweektaligheid werd niet gerept. Diverse ouders zeiden zich vanuit school of gezinsbegeleidingsdienst ook niet gestimuleerd te voelen om gebarentaal te gebruiken: 'Gebarentaal is wel heel erg moeilijk', werd hen voorgehouden.

En om de gebarenkennis van hun kinderen op peil te houden en hen met meer leeftijdgenoten kennis te laten maken, pleiten ouders voor terugkomdagen, waar leerlingen vanuit speciaal en regulier onderwijs welkom zijn.

Mariën Hannink

AANBEVELINGEN FODOK EN FOSS

- 1. Zorg voor continuïteit van de ondersteuning. We pleiten voor een regelmatige check vanuit de AD en laagdrempelige consultatie vanuit ouders en kind.**
- 2. Zorg dat leerlingen op een passende manier kunnen wennen in het regulier onderwijs.**
- 3. Investeer in doofdeskundigheid bij AD'ers.**
- 4. Investeer in de expertise van docenten en AD'ers daar waar het gaat om bijkomende problematiek.**
- 5. Laat SO-docenten meer ambitie hebben voor (het uitstroomniveau van) hun leerlingen.**
- 6. Bied docenten en AD'ers met tos-leerlingen een Ervaar-TOS-circuit aan. En zorg voor iets vergelijkbaars, eventueel in de vorm van een seminar met betrokkenheid van jongeren uit de betreffende doelgroepen, ten behoeve van slechthorenden en doven.**
- 7. Bied AD'ers veel meer structurele informatie en scholing over vreemdetalenonderwijs voor leerlingen met auditieve beperkingen en leerlingen met tos.**
- 8. Zorg voor een goed NGT-aanbod vanuit Speciaal Onderwijs en AD: onderzoek wijst uit hoe belangrijk gebarentaal is, maar in de praktijk zijn de instellingen buitengewoon laks in het regelen van een goed aanbod.**
- 9. Maak werk van adequate ondersteuning van dove, slechthorende en tos-leerlingen met gedragsproblematiek en bezie of de huidige aanpak passend is ten aanzien van toekening extra budget, benodigde extra expertise en leerkrachtcompetenties.**

Arend Verschoor vertrekt per 1 januari bij de FOSS. Met zijn vertrek verliezen we niet alleen een fijne collega, maar ook onze vraagbaak op het gebied van onderwijs aan dove en slechthorende kinderen en kinderen met tos. Nu het nog kan, willen we hem graag nog wat vragen.

1. Wat is volgens jou de belangrijkste verandering in de laatste decennia geweest in het onderwijs aan dove en slechthorende kinderen?

Dat is zonder twijfel de verandering die in de jaren '90 is begonnen met het steeds meer plaatsen van leerlingen in het regulier onderwijs. Er is steeds bij gezegd dat dit zorgvuldig zou gebeuren. Daar is helaas veel te weinig van terecht gekomen, hoewel we als FOSS en FODOK ook voor de belangen van leerlingen en hun ouders hebben gevochten. Veel dove en slechthorende leerlingen krijgen nu niet meer de noodzakelijke begeleiding in het regulier onderwijs.

2. Waar denk je met heimwee aan terug?

Toen ik bij de FOSS begon, was er de interim-wet ISOVSO (1985-1995). Als een soort experiment gingen leerlingen naar een reguliere school met heel intensieve begeleiding. Iedereen (ouders, leerkrachten, begeleiders, scholen) begreep hoe groot deze stap was voor de leerlingen. Alle zeilen werden bijgezet. Je kon echt beter in 1990 een dove of slechthorende leerling zijn dan in 2018.

3. Waar kun je je nog boos over maken?

Dat vanuit ministers van Onderwijs het beeld is en wordt geschetst dat leerlingen met een beperking of handicap in onze maatschappij moeten participeren en vooral ook mee moeten doen op een reguliere school, maar dat alles tegelijk met grote zuinigheid wordt benaderd. Te grote klassen, geen inzet van klassenassistenten, te grote taakstelling voor leerkrachten, die ook nog eens te weinig salaris krijgen.

4. Wat zou je eerste maatregel voor dove en slechthorende kinderen zijn als je minister van OCW werd?

Als het om leerlingen met een beperking gaat, dan is het essentieel dat de beslissingsbevoegdheden over de wijze van ondersteuning en de besteding van geld veel dichterbij de scholen en de ouders komen te liggen. Dat moet worden afgenomen van besturen en commissies die te ver af staan van de problematiek van individuele leerlingen.

Ouderschap, keuzes, twijfels en vertrouwen

OVER HAAR HOOFD MAAK IK ME GEEN ZORGEN

Ilja Velthuis en ik ontmoetten elkaar op de informatieavond van de FODOK, waar Evelien Dirks vertelde over de relatie tussen lezen en sociaal-emotionele ontwikkeling. Dat laatste is een onderwerp dat Ilja erg na aan het hart ligt en dat een centrale plaats inneemt in haar zoektocht naar de juiste begeleiding van haar dochter Elisabeth. Over die zoektocht wilde ze graag met FODOKFORUM in gesprek, in de hoop dat ook andere ouders er hun voordeel mee zouden kunnen doen. Het werd een gesprek over ouderschap, keuzes maken, twijfels en vertrouwen.

Extra bagage

Elisabeth is een slim meisje van 10½, ernstig slechthorend, met een hoortoestel en een CI. Ze zit op de vrijeschool. De vrijeschool heeft als groot voordeel dat de juf ieder leerjaar met de groep meegaat en dus haar ervaring met Elisabeth gewoon 'meeneemt'.

Elisabeth begon bij De Knipoog in Haarlem, ging vervolgens tot haar zesde naar de Van Gilseschool (Auris) in Haarlem en kreeg daarna 1½ jaar Ambulante Begeleiding in het regulier onderwijs. Die stopte nadat Elisabeth goed leek te landen op de vrijeschool.

Elisabeth leest graag, speelt piano en zit op Kung Fu. Ze heeft nog een zusje van acht. Haar vader is musicus, haar moeder werkt in een boekhandel.

Een proces dat begint met de diagnose slechthorendheid

Terugkijkend op haar ouderschap in de afgelopen jaren zegt Ilja: 'Het is een proces dat begint met de diagnose slechthorendheid en dat zich vervolgens over de jaren ontvouwt.' De psycholoog op het AMC, die ze sprak toen

Elisabeth een half jaar was, sprak over golfbewegingen, waarbij je soms ineens weer geraakt wordt. 'Het is een grote kwetsbaarheid in dat kind in jou', zegt ze. 'Vroeger was dat een open zenuw, nu is dat veel minder het geval. Ik laat het er ook meer zijn, denk ik.' Maar soms komt het naar boven, zoals toen Elisabeth voor het eerst naar schaatsles ging (met solo-apparatuur overigens) en Ilja ineens weer overvallen werd door dat gevoel van kwetsbaarheid: 'Wat moet ze nou als ze de trainer niet verstaat? Hoe verloren zal ze zijn als de batterijen van de apparatuur leeg zijn?' Gelukkig stond er aan de baan een haar bekende moeder bij wie ze haar verdriet kwijt kon. Ilja: 'Maar het was dus wel mijn eigen verdriet: de schaatsles ging heel goed en Elisabeth redde zich uitstekend. Er zullen altijd van die momenten zijn dat je beseft dat je kind anders is en dan wil je haar zoveel mogelijk helpen. Toch heb ik vanaf het begin wel vertrouwen gehad in haar kracht. Eigenlijk heb ik me nooit écht zorgen over haar toekomst gemaakt. Het is gewoon een onverstoortbaar kind. Tegelijk realiseer ik me steeds weer, dat ik als ouder extra dingen te doen heb, dat ze extra bagage nodig heeft om haar eigen weg te kunnen gaan. Je hebt als ouder je eigen stuk, een vorm van rouw, verdrietigheid, opgedaan. En dat staat in zekere zin los van je kind. Daar wil je haar niet mee opzadelen. Daarover heb ik veel met anderen gepraat.

Langzamerhand ben ik er best goed in geworden om mensen om me heen te verzamelen bij wie ik te rade kan gaan. Dat is erg fijn. Ik voelde me aanvankelijk machteloos en onzeker. En nu heb ik stappen gezet, waardoor ik kan gaan “oogsten”. Wij nemen er als ouders nu de tijd voor, zijn ons er meer bewust van hoe we ons leven willen organiseren. Ik ben bijvoorbeeld minder gaan werken: ik bleek tijd nodig te hebben om te herstellen van de impact die Elisabeths slechthorendheid op ons heeft gehad. Dat is wel een proces van tien jaar geweest.’

Alleen bij het klimrek

‘Het leren van Elisabeth gaat prima. Nee, over haar hoofd maak ik me geen zorgen. Maar ik merkte gaandeweg dat ze niet goed weet hoe zich te handhaven in niet-georganiseerde situaties, zoals op het schoolplein. In de klas heeft elke les een vast en voorspelbaar patroon, daar doet ze het goed bij. Bij Kung Fu is dat hetzelfde: er is een vaste opbouw. Alleen de leraar praat en er is geen sociaal gebabbel. Maar daarbuiten vindt ze het moeilijk om zich te handhaven.

Onvoorspelbare situaties

Toen ik vorig jaar haar zusje van school ophaalde, zag ik Elisabeth elke dag in de pauze zo helemaal alleen bij het klimrek staan. Het was hartverscheurend. Ik besepte dat ik hier iets mee moest. Eind 2017 waren we bij het AMC, dat CI-kinderen monitort vanwege de risico’s van psychische problematiek. Uit de psychologische test kwam naar voren dat er een grote kloof was tussen Elisabeths intelligentie en haar sociaal-emotionele ontwikkeling. Ze vindt het moeilijk om te weten wat ze moet doen in onvoorspelbare situaties. Het advies was toen om de AB weer op te starten om haar daarvoor handvatten te bieden. En het grappige was dat bijna meteen met het opstarten van de AB er iets in Elisabeth leek te zijn aangewakkerd om zelf aan dit probleem te werken. Ze begon zich meer sociaal te bewegen, was meer bezig met andere kinderen. De AB loopt overigens nog steeds en de AB’er heeft veel aandacht voor haar sociale functioneren. Ze is nu ook met *FF luisteren* gestart.’

Dit kan ik niet zelf oplossen

‘Thuis is het soms nog best ingewikkeld. Elisabeth wil het thema slechthorendheid absoluut niet met mij bespreken. En ja: ik erger me er ook wel eens aan als ze iets na drie keer nog niet gehoord heeft. Wij passen ons thuis voortdurend aan en dat realiseert zij zich weer niet. En daar kunnen we het dus niet over hebben. Maar soms is gewoon je geduld op. Op zeker moment was zowel haar CI als haar hoorapparaat uit. Ik geloof dat de batterijen van haar hoorapparaat leeg waren en dat ze haar CI af had gedaan. Ik was bezig in de keuken en zij kon mij dus niet verstaan. Maar zij bleef doorpraten, terwijl ze mijn reacties dus niet kon horen. Ze wilde dat ik meer moeite deed om me verstaanbaar te maken, maar ik dacht: ho eens even, jij hebt er nu zelf voor gekozen helemaal niets te horen! Dat werd ongeveer ruzie: ik werd geëmotioneerd en zij ging naar boven. Toen dacht ik: dit kan ik zelf niet oplossen, daar heb ik hulp bij nodig. In die periode heb ik contact gezocht met Marjan Haasnoot.

Een goed rolmodel

Zij werkte op De Knipoog toen Elisabeth daar was en op de een of andere manier heb ik haar altijd in mijn achterhoofd gehouden. Marjan is zelf zwaarslechthorend en kreeg ongeveer tegelijk met Elisabeth een CI. Ze heeft op zeker moment de post-hbo-opleiding *Kindercoach in het onderwijs* gevolgd. Nu werkt ze ook een deel van de tijd als coach voor dove en slechthorende kinderen. Het is een fantastische vrouw en een goed rolmodel voor dove en slechthorende kinderen.’

Camperkids

‘Hoewel ik vroeger eigenlijk niet veel van de doven- en slechthorendenwereld wilde weten, realiseerde ik me eigenlijk steeds meer hoe belangrijk contact met andere dove en slechthorende kinderen zou kunnen zijn voor Elisabeth. Je hoort van dove en slechthorende jongeren ook wel vaak, dat ze, als ze elkaar later weer tegenkomen, heel blij zijn met hun gemeenschappelijke ervaringen. Maar Elisabeth wilde daar nooit wat van weten. Als we een doof kind “in het wild” tegenkwamen, ging ze dat uit de weg. We hebben laatst de FOSS-dag bezocht, juist ook om haar meer in aanraking te brengen

met andere slechthorenden, kinderen en jongeren. Zijzelf speelde vooral met de zusjes van een slechthorend jongetje... Hier in de regio hebben we een groep met ouders van dove en slechthorende kinderen; deze zomer heb ik nog een picknick georganiseerd met ouders en kinderen. Dat is zo waardevol!

Contact met andere dove en slechthorende kinderen

En dankzij Marjan Haasnoot heeft Elisabeth nu goed contact met slechthorende leeftijdsgenoten én met een slechthorende volwassene, via de "camperkids". Drie dove/slechthorende meisjes gaan met elkaar in gesprek in de camper van Marjan. Zij leidt het gesprek en zo kunnen de kinderen ervaringen delen; Elisabeth heeft daar heel veel aan. Dit voorjaar waren er vier bijeenkomsten met de camperkids, dit najaar weer vier. En we willen ermee doorgaan, omdat we zien hoe het Elisabeth helpt. En Elisabeth is ook helemaal in de gloria. Toen een van de andere meisjes hier bij ons was, hoorde ik ze praten over wanneer ze hun CI opdeden en wanneer niet. Maar ook over gewone meisjesdingen. Ik was zo ontroerd!

Een goede vriendin

'Ik ben zo blij dat het nu goed gaat met haar en dat ze, naast Marjans camperkids, zoveel aan de AB heeft. Daar kan ze op de middelbare school profijt van hebben, al zal dat wel weer een nieuwe hobbel worden.

Ik vind het lastig om te bepalen of ik haar teveel push of er teveel bovenop zit. Ik vind het bijvoorbeeld belangrijk dat ze alleen leert fietsen en wil dat ze alleen naar huis fietst van pianoles. Ze wordt in het voorjaar immers al 11. Maar daar ziet ze erg tegenop: "Dan hoor ik de auto's misschien niet." Ze kan zich moeilijk oriënteren, dat zal er ook mee te maken hebben. Ze is in dat opzicht eigenlijk jonger dan haar jongere zusje. Maar ik merk dat als ze zoiets dan zelf voor elkaar krijgt dat ook weer een boost aan haar zelfvertrouwen geeft.'

'Thuis gebruiken we eigenlijk geen gebaren meer, omdat Elisabeth vanaf haar derde (toen ze begon met praten)

alleen terugpraát en zelf geen gebaren meer gebruikt. Soms heb ik wel twijfels: moeten we niet meer ons best doen? Ook omdat je hoort dat ook slechthorende jongeren zeggen dat ze veel hebben aan ondersteunende gebaren. Maar in de camper leert ze weer gebaren te gebruiken en zich in de communicatie aan te passen, ook richting Marjan. Daar ben ik blij mee.

We hebben alle cursussen bij de NSDSK gevolgd en dus veel gebaren aangeboden. En Elisabeth kon heel goed gebaren. Ik herinner me nog hoe ze als klein meisje in bed in gebaren de dag lag door te nemen: prachtig! Ik denk dat ze later veel aan die gebarenkennis kan hebben.

Je merkt gewoon dat het bij gesprekken die meer dan een-op-een zijn echt moeilijk voor haar wordt. Als ouder vind je het belangrijkste dat ze gelukkig is. En ze is vasthoudend en wilskrachtig: dat zal haar ver kunnen brengen. Ze krijgt best veel dingen voor elkaar: met vakantie organiseerde ze een toneelstukje op de camping, met dertig man publiek. Dat ging haar makkelijk af, maar in kleine groepjes functioneren was toch lastig voor haar. En ook op het schoolplein meedoen met spelletjes, terwijl ze de regels niet helemaal kende. Daar leert ze nu beter mee omgaan. Ik hoop zo dat ze op haar achttiende een goede vriendin heeft die haar snapt en rekening met haar kan houden. We gaan het zien.'

Mariën Hannink

Op dinsdag 14 mei kun je zelf met Marjan Haasnoot in gesprek tijdens een informatieavond van de FODOK in Houten.

SAMENWERKEN MET TOLKEN OP DE UNIVERSITEIT

Studeren op een universiteit als een doof persoon, het is mogelijk! In Nederland zijn er steeds meer dove studenten die een universitaire opleiding volgen. Van bio-medische wetenschappen tot medische antropologie, van psychologie tot rechten. Een universitaire opleiding kan flink uitdagend zijn voor een 'reguliere' student, hoe is dat voor een dove student? Hoe komen dove studenten op een universiteit terecht? Nienke, studente criminologie aan de Vrije Universiteit (VU) in Amsterdam, vertelt over de weg die zij bewandeld heeft en over de uitdagingen die studeren met zich meebrengt.

Naar het dovenonderwijs

Ik ben Nienke, 28 jaar. Ik woon in Amsterdam met nog acht andere dove jongeren in het 'dovenpand' (DOPA). Ik ben opgegroeid in een klein dorpje in West-Friesland. In mijn basisschooltijd ging ik elke dag met de taxi naar de Ammanschool, nu Signis, behalve de woensdagen. Woensdag ging ik naar de reguliere basisschool, met een klas die ik al vanaf groep 1 kende. De meeste klasgenoten en onderwijzers kenden gebaren(taal). Vanaf groep 7 begon het plezier in regulier onderwijs flink af te nemen en uiteindelijk ben ik gestopt met regulier onderwijs.

Gestopt met regulier onderwijs

Voor de middelbare school kon ik kiezen tussen een middelbare school in een groot dorp verderop of een dovenschool. Voor mij was het een keuze tussen A: onderwijs op mijn niveau, maar bijna gegarandeerd een eenzame periode of B: onderwijs onder mijn niveau, maar met sociale contacten en onderwijs krijgen in mijn eigen taal. Door mijn ervaringen en gevoelens wist ik al snel dat ik naar het dovenonderwijs wou. Het werd Guyot in Haren (Groningen). Een keuze waar mijn ouders niet om stonden te springen, want dat betekende dat ik naar het internaat moest. Ik vond het juist heel fijn, want eindelijk kon ik na school ook met vrienden afspreken. Door persoonlijke omstandigheden verliet ik de school zonder diploma.

Feedback geven

Op mijn 21ste besloot ik sociaal pedagogische hulpverlening (SPH) te doen, via de 21+ toets werd ik toegelaten. Mijn eerste echte ervaring met tolken in het onderwijs.

Een tolk die ik helemaal niet kon volgen

Ik kende Tolknet al, dus tolken vinden was geen probleem, maar soms kreeg ik een tolk die ik helemaal niet kon volgen. Een paar keer was het zelfs zo erg dat ik geen andere oplossing wist dan tijdens de pauze te zeggen dat ik ziek was en naar huis ging. Ik durfde niet te zeggen dat ik de tolk niet kon volgen. Feedback geven aan de tolk vond ik ook niet makkelijk.

Gelukkig ontmoette ik al snel een tolk die heel veel nadacht over de kwaliteit van tolken. Er volgden veel gesprekken over de kwaliteit van tolken. Ook had ik vrij goed contact met klasgenoten en zij konden me al snel vertellen welke tolk niet goed bij mij paste. Na een half jaar had ik een groepje vaste tolken.

Andere vaardigheden

Na het behalen van hbo-propedeuse en een tussenjaar om uit te zoeken welke studie ik wilde doen, begon ik met criminologie op de VU. Ik ontdekte al snel dat tolken andere vaardigheden moesten hebben/inzetten om goed te kunnen tolken op de universiteit. Er moet door de tolk meer tijd in de voorbereiding gestopt worden bijvoorbeeld, want er moet meer overleg worden gevoerd met de dove student. Ik liep zelf ook tegen wat dingen aan. Er zijn geen klassen, dus het was veel moeilijker om contact te maken met medestudenten. Uiteindelijk heb ik zelf besloten om hier geen extra energie in te stoppen. Het kostte al genoeg energie om te studeren, correct academisch Nederlands te schrijven, tolken te regelen en ervoor te zorgen dat zij zich konden voorbereiden. Met de tolken kon ik ook goed overleggen over hoe wij samen het beste konden zorgen

dat ik zoveel mogelijk mee kon krijgen en dat zij zo goed mogelijk konden stemtolken. Op de SPH werkten de tolken vooral voor mij, tegenwoordig werken de tolken samen met mij. We kijken samen naar oplossingen die het beste voor ons allebei werken. Dat is een andere manier van kijken naar tolken.

Een website in aanbouw

Die andere visie wilden wij (een andere dove student, een tolk en ik) delen met andere doven en tolken in het wetenschappelijke onderwijs. Dus wij besloten een aantal bijeenkomsten en borrels te organiseren om ervaringen te delen. Daaruit kwamen nog veel meer ideeën en tips, die wij met andere dove studenten en tolken willen delen. Zodat niet iedereen opnieuw het wiel hoeft uit te vinden. Ook hopen wij dat deze informatie inspireert tot nieuwe manieren om samen te werken met tolken. Op dit moment wordt er een website gebouwd. Die zal gericht zijn op (toekomstige) dove studenten (wo, maar ook hbo) en tolken. Er komt informatie in te staan over bijvoorbeeld samenwerking, vertaling en keuze van tolken. Bijvoorbeeld: kies je voor schrijftolk of tolk NGT of NMG? Hoe bereid je de tolk voor op een college? Hoe geef je de tolk feedback? Aan welke eisen moet de tolk voldoen en wat is minder belangrijk? Ik hoop dat veel mensen er iets aan hebben.

Nienke Sijm

Ik gebaar dus ik besta

STUDENTENVERENIGING SIGNO ERGO SUM

Dat een dove of slechthorende (sh) student het makkelijk heeft op school, dat zie je niet zo gauw. Het blijkt dat veel dove/sh studenten tijdens hun studie belemmeringen ervaren. Deze belemmeringen zijn onder andere: een tekort aan tolken, moeite met het volgen van groepsgesprekken tijdens het onderwijs, onbegrip voor de doofheid/sh en problemen in de communicatie met studiegenoten. Hierdoor ervaren veel dove/sh studenten onderwijs als niet toegankelijk. Onvoldoende toegankelijkheid van de onderwijsinstellingen is een belangrijk onderwerp binnen de dovengemeenschap waaraan gewerkt moet worden. Signo Ergo Sum (SES), een studentenvereniging voor dove en slechthorende studenten, doet dat.

Signo Ergo Sum betekent 'ik gebaar dus ik besta'. Dat is afgeleid van 'Cogito ergo sum' (Ik denk, dus ik besta), een stelling van de Franse filosoof René Descartes. SES richt zich op dove/sh studenten die een mbo-, hbo- of universitaire opleiding volgen.

De vereniging vindt het belangrijk dat dove/sh studenten zo optimaal mogelijk kunnen studeren. De vereniging werkt daaraan door belangen van dove/sh studenten te behartigen, waaronder het bewaken van de toegankelijkheid van het onderwijs. Door onderwijsinstellingen toegankelijker te maken, zal de studie voor doven en slechthorenden soepeler verlopen. Daarnaast verspreidt SES informatie over dove/sh studenten, zodat de kennis binnen onderwijsinstellingen

vergroot wordt. Maar SES is ook de plek waar dove/sh studenten informatie kunnen inwinnen over zaken waar ze als student tegenaan lopen tijdens hun studie.

Bijna iedereen zegt dat je studententijd één van de mooiste perioden in je leven is. Het zou jammer zijn als dove/sh studenten dat niet kunnen ervaren. Het is belangrijk dat ook zij zich echt student kunnen voelen. Hiervoor organiseert SES bijeenkomsten. Bijvoorbeeld borrels of feestjes. Maar ook worden er workshops of lezingen georganiseerd, waar dove/sh studenten deskundige informatie kunnen ontvangen. Tijdens deze bijeenkomsten krijgen studenten ook de kans om hun ervaringen uit te wisselen, wat hen verder kan helpen bij de studie.

Wat Signo Ergo Sum aan toekomstige studenten mee wil geven, is dat het goed is om je af te vragen hoe je optimaal kunt studeren en dat ook te bespreken met andere (aanstaande) studenten. Voor dove/sh studenten van nu is het goed om de belemmeringen die zij in het onderwijs ervaren bespreekbaar te maken. Je kan ervoor kiezen om erover te praten met andere dove/sh studenten maar ook ons benaderen. Dat kan altijd! Voor informatie en advies zijn wij te bereiken via dit mailadres: signoergosum@gmail.com. Verder is SES ook te vinden op Facebook en Instagram. Samen staan we sterker.

Dora Wilterdink

KIJKEN NAAR WAT ER WÈL KAN!

Het kijken naar mogelijkheden, dat is waar het in de kern om draait bij ProjectYou2Work, het deelproject van Grow2Work (community voor dove en slechthorende werkzoekenden). ProjectYou2Work wordt ondersteund door het Oranje Fonds vanuit het programma Meer Kansen Voor Jongeren. Voor de dove en slechthorende jongeren kan het vinden van een passende baan een lastige opgave zijn. Er zijn obstakels die je onderweg tegenkomt. Moet je nou wel of niet in je sollicitatiebrief zetten dat je doof of slechthorend bent? En kondig je dan van te voren aan dat je een tolk meeneemt naar je gesprek? Zal de werkgever je wel begrijpen? Begrijpen wat het betekent om doof of slechthorend te zijn?

Dit zijn lastige vragen, waar ook veel jongeren mee worstelen. Daarom willen we ze graag ondersteuning bieden, om elkaar op deze weg te versterken. En wie weten het nou beter dan doven en slechthorenden zelf? Daarom werken we met een buddy-systeem. Elke jongere die zich aanmeldt wordt gekoppeld aan een buddy. Deze buddy is zelf doof of slechthorend en heeft zijn of haar eigen zoektocht naar een baan doorlopen. De ervaringen van de buddy's kunnen dienen als tip of adviezen voor de jongere. De jongere en de buddy gaan samen de droombaan van de jongere in kaart brengen en kijken welke stappen er nog nodig zijn om daar te komen. Deze stappen worden in het persoonlijke ontwikkelingsplan gezet, waardoor elke jongere de individuele ondersteuning krijgt die bij hem of haar past.

De basis van ProjectYou2Work zit in de methodiek 'appreciative inquiry'. Appreciative inquiry, ook wel waarderend onderzoeken genoemd, is een positieve benadering bij verandering en vernieuwingen die veel wordt ingezet in teams en organisaties. En ook bij coaching, in de sportwereld en bij de opvoeding van kinderen. Vanuit

de ervaringen van Grow2Work is gebleken dat veel mensen met een gehoorandaening moeite hebben met het kijken naar de mogelijkheden. Wanneer er iets misgaat in het leven van iemand die doof of slechthorend is, wordt dit vaak geweten aan de gehoorandaening. Bij ProjectYou2Work willen we gaan omdenken. Waarderend onderzoeken heeft een wensfocus in plaats van een probleemfocus. De buddy's hebben een workshop gevolgd waarbij zij zelf de kracht van het handelen naar een wensfocus hebben ervaren en zich eigen gemaakt. Zo kunnen ze de jongeren hierin begeleiden, samen kijken naar wat er wèl kan!

Nienke Oosting

Oproep(en)

Heb jij een zoon of dochter thuis voor wie dit project een extra ondersteuning kan zijn? Of ken jij iemand voor wie deze ondersteuning van toegevoegde waarde kan zijn? Laat het ons weten.

Naast dat wij ons richten op de jongeren, richten we ons binnen dit project ook op de werkgevers. Bewustzijn creëren bij werkgevers en werknemers is essentieel voor een blijvende inclusie op de arbeidsmarkt. Heb, ken of ben jij een werkgever die kennis zou willen maken met ProjectYou2Work? Wij komen graag met ze in contact!

Kijk voor informatie op de website: www.grow2work.nl/py2w of een stuur een mail naar Nienke: nienke.oosting@grow2work.nl.

Deze rubriek bevat korte berichten over wat er binnen (en buiten) de FODOK speelt. In veel gevallen vind je op onze website www.fodok.nl meer informatie.

OP SCHOOT BIJ SANTA?

Huawei benaderde de FODOK met de nieuw ontwikkelde app Story Sign, waarbij avatar Star de tekst van het boekje *Waar is Dribbel?* volgt en in gebarentaal vertaalt. Kenden wij een ouder die met haar of zijn dove kind samen met ouders uit negen andere landen de Kerstman in Lapland wilde bezoeken en daar zou willen kennis maken met de nieuwe app? Vivi Sakum was de moeder die, met haar zoontje Lukas, dit avontuur wel zag zitten. Hierbij haar verhaal en wat foto's.

'Het was echt te gek, superleuk! En al die sneeuw, zo fijn! We zaten met een enorme groep mensen in die prachtige witte omgeving: ouders en kinderen, allemaal met hun eigen tolk, en natuurlijk veel mensen van Huawei en Aardman Animations en vertegenwoordigers van de European Union of the Deaf. En nog twee mamabloggers, die ik uitgebreid heb kunnen uitleggen wat doofheid is, wat CI's zijn en waarom gebarentaal ook nodig is. Oja, en er was ook nog een gebarenkoor; ontzettend leuk! Lukas is een prater, geen echte gebarentaalgebruiker. Ik gebruik wel veel gebaren en met voorlezen ook veel mimiek: dan hebben we veel lol samen. Het grappige was dat hij met Daan, onze tolk, ook meteen gebaren gebruikte. Lukas heeft ook erg genoten van de vliegreis en van de sneeuw. Santa Claus vond hij wel erg spannend; hij durfde niet te dicht bij hem te komen, alleen naast hem, bij mij op schoot...

Ja, hij heeft twee CI's en ik vind het belangrijk om gebaren en gebarentaal te gebruiken. Soms doen anderen daar moeilijk over. Zo van: je kind heeft CI's, is niet meer doof. Dat vind ik vervelend. Die geavanceerde techniek hebben we nu eenmaal, Lukas heeft z'n CI's. Maar dat betekent niet dat hij nu alles hoort. Dus wat mij betreft blijven gebaren belangrijk. Ik geloof in allebei, CI's en gebaren! Het beste van twee werelden. En leuk hoor: met die app *Story Sign* kan hij nu dus ook zelf lezen.'

MIDDAG VOOR OUDERS MG-DOVE KINDEREN EN JONGEREN

Op **donderdag 24 januari**, van 13 tot 17 uur, organiseren Kentalis en de FODOK bij Kentalis in Utrecht een middag voor ouders van dove en slechthorende kinderen en jongeren die ook een andere beperking hebben, zoals een ontwikkelingsachterstand, verstandelijke, motorische of visuele beperking of psychiatrische klachten.

HUISKAMERBIJEENKOMST OUDERS 12+

Op **woensdag 30 januari** is er weer een huiskamerbijeenkomst voor ouders van al wat oudere kinderen (12+), in Vleuten. Deze leeftijd brengt immers weer andere vragen met zich mee. Als ouder laat je steeds meer over aan je kind zelf, maar er zijn ook nog vaak genoeg situaties waarin je eens wil overleggen met andere ouders. Hoe pakken zij dat aan? Heb je vragen of wil je gewoon graag andere ouders van dove jongeren ontmoeten? Kom dan op 30 januari naar Vleuten!

EVELIEN DIRKS OVER MATIG SLECHTHORENDE KINDEREN

Op 31 oktober promoveerde Evelien Dirks op het sociaal-emotioneel functioneren van matig slechthorende peuters. Deze kinderen hebben meer moeite met het begrijpen van andermans bedoelingen en hun ouders hebben minder momenten van gedeelde aandacht met hun kind, zoals oogcontact maken en samen bezig zijn tijdens het spelen. Ook het taalgebruik tussen ouders en hun slechthorende kinderen is minder rijk, concludeert de promovenda. Deze ouders praten net zoveel met hun kind als andere ouders, maar ze stellen minder open vragen en praten minder over gevoelens. Terwijl dat soort input juist heel belangrijk is voor de sociaal-emotionele ontwikkeling en taalverwerving van het kind. Interactief voorlezen kan een mogelijkheid zijn om interacties van kinderen en ouders te verrijken.

Op de FODOK-informatieavond van woensdag 6 maart komt Evelien vertellen over haar promotieonderzoek en gaat ze met de aanwezigen in gesprek.

INFORMATIEAVOND VAN DE FODOK MET MARJAN HAASNOOT

Op dinsdagavond **14 mei** komt **Marjan Haasnoot**, kindercoach voor dove en slechthorende kinderen, haar ervaringen met ons delen, zie ook het interview met IJla Velthuis in dit blad, op pagina 7-9.

De informatieavonden, die de FODOK in Houten organiseert, zijn gratis voor leden van FODOK en FOSS. Vanaf 2019 betalen niet-leden € 7,50 voor deelname aan zo'n avond. Voor deelname aan FODOK-activiteiten is aanmelding via info@fodok.nl verplicht. Voor meer informatie, zie www.fodok.nl. Daar kun je je ook gratis aanmelden voor onze digitale nieuwsbrief.

UWV MAAKT AAN- VRAGEN TOLKUREN VOOR ONDERWIJS MAKKELIJKER

Vanaf het schooljaar 2018/2019 ontvangen dove en slechthorende leerlingen die een onderwijsvoorziening aanvragen elk schooljaar een standaard aantal

tolkuren. Deze uren krijg je tot aan het einde van de opleiding ieder schooljaar automatisch toegekend. Dit betekent dat je niet ieder jaar opnieuw een aanvraag hoeft te doen. Je hoeft hierdoor ook niet meer jaarlijks een lesrooster naar het UWV te sturen.

EEN DOOF OF SLECHTHOREND KIND IN DE GROEP

Onze mooie uitgave *Een doof of slechthorend kind in de groep* beleeft inmiddels haar tweede druk. Dit boekje met algemene informatie, inspirerende interviews, tips en citaten van dove en slechthorende kinderen, is in eerste instantie bedoeld voor leraren en begeleiders, maar ook zeker interessant voor andere professionals en ouders. Het boekje is te koop in de FODOK-webshop voor € 12,50.

STERKERDOOR.NL VOOR BIJNA AL JE VRAGEN

Op *Sterkerdoor.nl*, de nieuwe website van de gezamenlijke belangenorganisaties van en voor doven, slechthorenden, mensen met tos én hun ouders, vind je praktische en onafhankelijke informatie, slimme keuzehulp en handige tips en een antwoord op (bijna) al je vragen:

- Welk hoorhulpmiddel past bij mij?
- Hoe regel ik een tolk als ik met spoed naar de dokter moet?
- Wat kan ik van een ambulante dienstverlener verwachten als mijn kind naar het regulier onderwijs gaat?
- Waar regel ik extra zorg en ondersteuning?
- Hoe zorg ik dat mijn werk niet al mijn energie opslokt?
- Welke merken en soorten CI zijn er?
- Hoe bereid ik mijn kind (en mijzelf als ouder) voor op de CI-operatie?
- Ik ben plotseling doof geworden: welke communicatiemiddelen zijn er voor mij?
- Laat ik op school mijn hoortoestellen of CI's zien of verberg ik ze? Wat past bij mij?
- Waar moet ik rekening mee houden als ik in gesprek ga?

Neem gauw een kijkje!

JOOST VAN DEN KERKHOF: TWEETALIG TEGEN DE VERDRUKKING IN...

Lang geleden, toen Auris nog Ammanstichting heette, zaten dove en slechthorende leerlingen op het toenmalige Rudolf Mees Instituut. Op de andere twee so-scholen van Auris binnen Rotterdam zaten nog wat groepjes slechthorende kinderen samen in de klas met kinderen met een taalontwikkelingsstoornis. Zo'n 15 jaar geleden werd besloten al die slechthorende leerlingen over te plaatsen naar wat nu de Polanoschool heet. Daarmee werd de Polanoschool landelijk de grootste so-school voor dove en slechthorende leerlingen, met een tweetalig aanbod voor haar (ongeveer) 110 leerlingen. In feite gebeurde toen wat FODOK en FOSS steeds hebben voorgestaan en wat ook uit het Advies toekomst onderwijs aan dove en slechthorende leerlingen (begin 2018) geconcludeerd kan worden. Namelijk dat het goed zou zijn om het onderwijs aan dove en slechthorende leerlingen los te koppelen van dat aan tos-leerlingen. Helaas bleek zoiets revolutionairs (en vanzelfsprekends), niet haalbaar binnen de Siméa-gelederen. Zo werd een werkelijk inhoudelijk gemotiveerde visie op de toekomst van het onderwijs aan doven en slechthorenden gesmoord in bestuurlijk gesteggel. Een gemiste kans volgens FODOK en FOSS. En zeker niet in het belang van de (dove, slechthorende én tos-)leerlingen.

Joost van den Kerkhof nam op 18 oktober na 42 jaar afscheid van de Dr. M. Polanoschool in Rotterdam. De eerste 20 jaar was hij daar leerkracht (van kleuters tot aan groep 8) en vervolgens werd hij intern begeleider. Het gesprek met hem zou eigenlijk gaan over hoe hij terugkijkt op de afgelopen jaren. Over wat er veranderd is, ten goede en/of ten kwade. Maar met Joost praat je eigenlijk alleen maar

in de tegenwoordige tijd. Als hij het over de Polanoschool heeft, spreekt hij consequent van 'wij'. En eigenlijk is hij ook nog niet echt met pensioen: hij is nog voor een paar uur per week adviseur medezeggenschap bij Auris. Zijn hart ligt nog steeds bij de Polanoschool, zoveel is duidelijk, bij de dove en slechthorende leerlingen en bij de (ex-)collega's. Daar verandert een pensioen niet echt wat aan. Dus wordt het een gesprek over wat er momenteel gebeurt bij Auris, en bij de Polanoschool in het bijzonder. En wat er volgens Joost nog beter kan in het onderwijs aan dove en slechthorende leerlingen, binnen en buiten Auris. **Veranderende leerlingenpopulatie en ouderbetrokkenheid**

Voor Joost is de Polanoschool de school waar hij zich 42 jaar heeft thuisgevoeld. Hij vertelt er met trots over: 'De rol van ouders is in de loop der jaren zo verbeterd. Sinds vier jaar komt de Commissie voor Leerlingbegeleiding (CvL) een dag per week bijeen. Over iedere leerling vinden twee gesprekken per jaar plaats. Ouders

weten door de Schoolkalender op welke dag hun kind aan de beurt is en tekenen dan op een bepaald tijdstip in.

90% van de ouders komt!

Bij het gesprek met de CvL zijn dan in elk geval ouders, leerkracht en IB'er aanwezig. Ook zijn de schoolpsycholoog, de logopedist, de NGT-leerkracht, de taalkundige, de Cesartherapeut of iemand van de GGMD in voorkomende gevallen aanwezig. Vanaf groep 5 zijn de leerlingen er zelf de laatste vijf minuten bij. Dit loopt echt hartstikke goed: de ouders zijn heel open. Het zijn gewoon goede gesprekken. En 90% van de ouders komt, terwijl het toch op een maandag en overdag is!

Soms komt de buurman of een vertegenwoordiger van VluchtelingenWerk mee naar het gesprek om de ouders te ondersteunen als de Nederlandse taal nog te lastig is. Want ja: er zijn redelijk veel vluchtelingenkinderen bijgekomen, vaak getraumatiseerd. Kinderen die in hun eigen land niet of nauwelijks onderwijs hebben gehad. Die hoppen dan hier van azc naar azc. Vanuit

het azc in Ter Apel gaan ze naar Guyot en vervolgens worden ze gehuisvest in het werkgebied van onze school.

Van azc naar azc hoppen

Laatst hadden we een meisje van 11: nooit op school geweest. Waar begin je dan? Zo'n meisje gaat naar een "praktijkgroep". Die is naast het leren van schoolse vaardigheden ook vooral gericht op het leren van vaardigheden op andere terreinen: sociaal-emotioneel, zelfredzaamheid, eenvoudige dingen koken, boodschappen doen, oefenen met het OV.'

Maar de leerlingenpopulatie is in nog meer opzichten veranderd: 'De complexiteit van de schoolbevolking neemt toe. Er komen steeds meer kinderen met Cluster-4-problematiek: gedragsproblemen, psychische en psychiatrische problematiek. En dat is heel lastig. Eigenlijk is er geen goede voorziening om deze kinderen binnen Cluster 2 te houden. Dan missen we Curium/De Vlier echt (zie kader). En het is ook jammer dat de Herlaarhof geen aanbod meer heeft voor dove kinderen.

De complexiteit van de schoolbevolking neemt toe

Deze kinderen hebben soms 1-op-1-begeleiding nodig en dat is eigenlijk niet haalbaar. Gelukkig hebben we een goede samenwerking met GGMD, waardoor een behandelaar deze leerlingen in de

klas kan ondersteunen. De financiering voor de extra zorg en aandacht in de klas vormt vaak nog een probleem: volgens de toelaatbaarheidscriteria van Siméa kan er geen extra financiering komen als het kind een IQ hoger dan 70 heeft. Daar zouden we iets op moeten vinden.

Wat ook best bijzonder is: Kentalis heeft sinds kort naschoolse behandeling bij ons in school. Dat maakt dat leerlingen van ons daar ook makkelijker terecht kunnen als dat nodig is. Bij de naschoolse behandeling wordt na schooltijd in een soort huiskamersetting gewerkt aan verdere optimalisering van de sociaal-emotionele ontwikkeling, zoals het accepteren van de handicap, het leren samen

Door acties van de FODOK en andere partijen werd in 1993 De Vlier opgericht, een voorziening voor dove kinderen en jongeren met ernstige psychische problematiek. Helaas werd De Vlier in 2008 gesloten: binnen de huidige financieringssystematiek was geen plek voor deze zeer gespecialiseerde voorziening. Voor de Herlaarhof geldt iets dergelijks: het aantal potentiële cliënten is relatief gering en tegenwoordig heeft GGz-behandeling van cliënten vanuit de thuissituatie de voorkeur (en deze is ook goedkoper...): de zogenaamde ambulantisering van de GGz.

spelen enzovoort. Dit alles natuurlijk als er in overleg met de ouders aanleiding toe is.

De populatie verandert natuurlijk ook doordat er zoveel kinderen met CI zijn, die soms al op hun vierde en soms vanaf groep 4/5 naar het reguliere onderwijs gaan. De overstap naar de reguliere basisschool gaat bij ons via een wenperiode van een dag in de week. Er is dan steeds nauw contact tussen ouders, basisschool, Auris Dienstverlening en mij als IB'er. Voorwaarde is dat er solo-apparatuur geregeld is en doorgaans is er ook een tolk bij. In principe wordt op basis van de ervaringen en evaluaties beslist of het kind definitief naar het regulier onderwijs gaat.'

Een vijfde regio

De Polanoschool mag dan een tweetalige school voor dove en slechthorende leerlingen zijn, binnen Auris zijn ook nog scholen die wél combinatiegroepen van slechthorende en tos-leerlingen hebben. Joost vertelt dat er ook op bestuursniveau binnen Auris een expertisegroep doof/SH is, maar 'het is knokken voor een plekje': de tos-leerlingen zijn zoals overal ruim in de meerderheid.

'Ik heb de voorzitter van de Raad van Bestuur wel eens voorgesteld om een vijfde regio binnen Auris te maken: de regio doof/sh.'

Het is knokken voor een plekje

De Polanoschool moet zich dus goed profileren en gaat daarom regelmatig in gesprek met diverse partijen om duidelijk te maken hoe belangrijk tweetalig onderwijs is voor dove en slechthorende kinderen en wat de waarde van gebaren(taal) is. De school investeert in haar personeel en dus ook in scholing (directe instructie, NmG-/NGT, woordenschatonderwijs, Teach like a champion, feedbackrijke school). Het personeelsverloop is dan ook klein en de betrokkenheid erg groot. Dat zie je bijvoorbeeld bij de jaarlijkse Zomerkampweek, waarvoor Joost samen

met anderen de fondsenwerving doet: 'In de eerste week van de zomervakantie gaan zo'n 30 leerlingen, die om wat voor reden dan ook niet met hun ouders op vakantie kunnen, met een stuk of 15 vrijwilligers (met name medewerkers van de Polanoschool), naar twee locaties vlak bij elkaar in Drenthe. We zijn dan eigenlijk één groot gezin en dan doen we ook allemaal "gewone" vakantiedingen: speeltuin, pretpark, zwembad. Ontzettend leuk! En voor de kinderen een hoogtepunt in het jaar!'

Samenwerking

Joost is begonnen in de tijd van de kleine klasjes. Hij herinnert zich de richtingstrijd tussen voorstanders van gebarentaal en de 'oralisten'. Hij ziet diezelfde tegenstellingen nu tussen het medische en het onderwijskundige perspectief, waarbij aanhangers van het medische perspectief het gebruik van gebaren(taal) vaak ontraden. Terwijl voor Joost ondubbelzinnig duidelijk is dat de tweetaligheid op de Polanoschool van grote waarde is voor de leerlingen. 'Maar we zijn tweetalig, soms tegen de verdrukking in', zegt hij. Sinds kort vinden bij Auris rondetafelgesprekken plaats, met zowel medewerkers als ouders. Met een nieuwe Raad van Bestuur en alle ontwikkelingen in Passend Onderwijs (en de evaluatie daarvan in 2020) liggen er vragen voor als: waar gaan we met Auris naar toe, wat zijn daarin belangrijke stappen en hoe kunnen we deze optimaal realiseren?

Waar gaan we met Auris naar toe

Als we Joost toch om een terugblik en een conclusie vragen, somt hij op: 'Dat de Nederlandse Gebarentaal nog steeds niet erkend is, is een gemiste kans. En ik vind eigenlijk dat de vier onderwijsinstellingen voor onze doelgroepen nog intensiever zouden moeten samenwerken. De kwaliteit van de expertise doof/slechthorend bij Dienstverlening binnen Auris beschouw ik als een zorgpunt. Ook op dat terrein is veel meer samenwerking tussen de instellingen noodzakelijk.'

Mariën Hannink

EEN VERHAAL MET HAKEN EN OGEN

Harry Knoors spreekt voor het eerst bij de FODOK. De hoogleraar is expert op het gebied van onderwijs aan en opvoeding van dove en slechthorende kinderen. Knoors begon zijn carrière in 1981 bij de Rotterdamse Polanschool en is nu verbonden aan Kentalis en de Radboud Universiteit Nijmegen. We zien zwart-witbeelden van een doof jongetje dat spraakles krijgt: 'baba, mama'. Het zijn beelden uit 1953, een tijd waarin gebarentaal nog verboden was. Knoors heeft het nog meegemaakt, de 'spateltjes in de mond'. Hij vergelijkt de opkomst van gebarentaal in de jaren negentig met de opkomst van het cochleair implantaat (CI), waardoor veel kinderen nu ook 'moeiteloos' communiceren.

One size fits none

Het gaat vanavond over evidence based opvoeden en onderwijzen. Maar Knoors zegt erbij dat de uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek soms verwarrend zijn. Het is nu eenmaal lastig om grote groepen dove of slechthorende kinderen te vinden. Daarnaast is de variatie tussen kinderen groot. Knoors denkt dat er niet één oplossing is die voor ieder kind de beste is: 'One size fits none'. Opvoeden en onderwijzen is niet waardenvrij – het is een kind voorbereiden op een plaats in de samenleving. En in die samenleving is de gesproken taal dominant. Maar Knoors wil buiten de ethische discussie over waarden en normen blijven: 'Dat is niet mijn stiel'. De hoogleraar doelt op de discussie over het

vroeg aanbieden van gebarentaal aan kinderen met een CI: 'Er zitten meer haken en ogen aan dan ik vroeger dacht. Het vergt veel van horende ouders om te moeten communiceren in een taal die ze zelf niet goed beheersen: U als horende ouders bent niet doof.' Gebarentaal leren is zeker een mogelijkheid, zegt Knoors, maar taalaanleg van de ouder speelt ook een rol. Uiteindelijk is volgens hem vooral de kwaliteit van de communicatie belangrijk: 'begrijp je elkaar?'

Ondersteunende gebaren helpen

Knoors is onder de indruk van het effect van 'die 22 elektroden' in het cochleair implantaat. Hij laat resultaten zien uit Australië, waar maar liefst 350 kinderen gevolgd zijn. Hoe vroeger hoe beter, blijkt uit deze studie: kinderen die als baby een gehoorapparaat of CI kregen (op 3-6 maanden) scoren als 5-jarige beter op gesprokentaaltesten dan kinderen die het apparaat of implantaat laat kregen (met 24

maanden). 'Veel kinderen met een CI doen het heel goed, maar er zijn ook kinderen die het niet zo goed doen.' Dat laatste blijkt ook uit Nederlands onderzoek van Brigitte de Hoog: 6-8-jarige kinderen met een CI presteren als groep onder de norm op gesproken taal. Ze hebben meer problemen met gesproken taal dan de slechthorende kinderen (met een hoortoestel), zowel in het speciaal als in het regulier onderwijs. Wat is de rol van ondersteunende gebaren in het onderwijs? Gebaren kunnen helpen bij het leren van woorden. Nederlandse kinderen met gehoorapparaat of CI in het regulier onderwijs leerden sneller nieuwe woorden als er ook een gebaar bij werd gemaakt. En Amerikaanse studenten met een CI van het Rochester Instituut hadden baat bij ondersteunende gebaren om complexe collegestof te begrijpen, vooral in een lawaaiige omgeving.

Helpen gebaren ook om beter te leren lezen?

De meeste kinderen met een CI hebben een forse leesachterstand. Slechts een kleine groep CI-gebruikers leest net zo goed als horende kinderen. Voor begrijpend lezen moet een kind niet alleen de geschreven woorden herkennen maar ook de taal begrijpen. Gebarentaal kan helpen bij het vergroten van de woordenschat. Zo hadden basisschoolkinderen met een grote leeswoordenschat ook een grote gebarenwoordenschat. Maar Knoors benadrukt dat lezen uiteindelijk toch via het Nederlands gaat. Hij vergelijkt het met het lezen van een Spaanse krant: 'Sommige woorden kan ik duiden, maar om de krant te lezen moet ik toch Spaans leren.'

Tot tien tellen moet je wel kunnen

Tenslotte spreekt Knoors over de sociaal-emotionele ontwikkeling van dove kinderen. Jonge horende kinderen praten vaak hardop tegen zichzelf, waarna ze de taal 'verinnerlijken'. Die innerlijke taal helpt bij zelfregulatie en de omgang met andere mensen. Zo kunnen taalvaardige kinderen zich beter in iemand anders verplaatsen en begrijpen ze woorden als 'voelen' en 'denken'. Een achterstand in innerlijke taal kan leiden tot gedragsproblemen. Dove en slechthorende peuters hebben dan ook vaker gedragsproblemen: 'Even tot 10 tellen moet je wel kunnen...' Ook hebben deze kinderen meer moeite met het uitstellen van hun behoeftes, zoals even wachten voor ze een snoepje op mogen eten. De interactie met ouders is hier heel belangrijk. Maar het gaat niet alleen om taal, zegt Knoors, maar ook om sensitiviteit. Sensitieve ouders herkennen de behoeften van hun kind en reageren er goed op.

Dove en slechthorende kinderen hebben een twee keer zo grote kans om psychische klachten te krijgen. In een studie met kinderen van gemiddeld twaalf jaar hadden

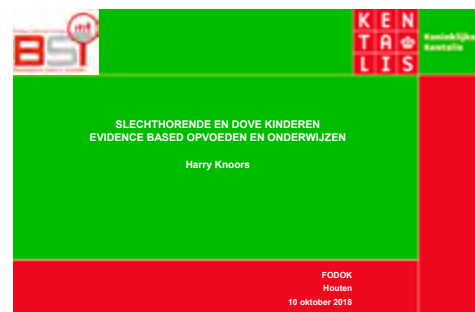
dove en slechthorende kinderen een lagere zelfwaardering en meer depressieve gevoelens dan horende kinderen. Kentalis is het Psywel-project gestart om psychische problemen van dove kinderen vroeger te signaleren en zo nodig te behandelen, in samenwerking met de GGz.

In de puberteit is de overgang naar het regulier voortgezet onderwijs vaak lastig voor dove en slechthorende leerlingen. Die overgangsproblemen zijn groter voor meisjes dan voor jongens, omdat meisjesvriendenschappen vaak 'taliger' zijn. Dan is het belangrijk om grapjes te maken, snel te improviseren en niet stil te vallen. En school is vermoeiend voor dove leerlingen: ze willen zich soms even kunnen terugtrekken in een stille ruimte. Leerkrachten en medeleerlingen kunnen meer doen om het voor dove leerlingen makkelijker te maken op school. Ja, zegt Knoors – na vragen uit het publiek - gebaren kunnen daarbij ook helpen.

Voor meer informatie worden de boeken *Mijn leerling hoort slecht* (van Knoors en Marschalk) en *Gehoord worden* (van Annemiek Deij) aanbevolen. Voor vragen aan Harry Knoors kun je hem mailen op: h.knoors@kentalis.nl.

Annemarie Kerkhoff

Annemarie Kerkhoff is een gepromoveerd taalwetenschapper, gespecialiseerd in eerste taalverwerving en taalstoornissen. Ze is nu freelance wetenschapsjournalist.

Toen ik klein was, ging het contact met anderen vanzelf. Ik dacht als kind niet echt over communicatie, ik deed het gewoon. In spelsituaties was ook niet altijd communicatie nodig. Denk aan voetballen, tikkertje, iets bouwen. Toen ik naar de (horende) peuterspeelzaal en school ging, kwam mijn moeder mee in de klas. Ze vertelde dan aan mijn klasgenoten dat ik doof ben en dat ik niet kan horen. Dat de kinderen mij konden roepen door mij zachtjes aan te tikken. Ze liet de kinderen ook vragen stellen.

Dick de Bruijn (31) is doof en woont in Vries. Dick heeft op een dovenschool gezeten en ging na groep 8 naar het regulier onderwijs. Momenteel werkt Dick als leerkracht en taalcoördinator op een school voor doven en slechthorenden. Hij werkte ook mee aan de FODOK-dvd *Lezen leuker maken voor dove en slechthorende kinderen en jongeren - met of zonder CI.*

Zo vroeg een kind of mijn vader mijn oren niet zou kunnen maken. Mijn moeder legde dan uit dat dit niet kon. Tot slot oefende ze een aantal makkelijke gebaren. Dit hielp bij mijn contacten met horende kinderen, doordat ze begrepen wat er anders aan mij was en hoe ze hiermee konden omgaan. Thuis bleef mijn moeder meestal in de buurt wanneer er vriendjes over de vloer kwamen. Zo kon ze helpen wanneer we er niet uit zouden komen, maar dit was eigenlijk bijna nooit nodig.

Naarmate je ouder wordt, wordt het communiceren toch wel anders. Samen spelen doe je niet zo snel meer. Het is meer samen chillen, kletsen, rondhangen en later ook uitgaan. Communicatie wordt dan steeds belangrijker. Ik had in de periode dat ik in het regulier onderwijs zat weinig contact met doven. Mijn vriendenkring bestond toen vooral uit horende vrienden. Soms had ik het hier wel eens lastig mee, tussen mijn horende vrienden. Informatie kwam soms uit de tweede hand doordat het even voor mij werd opgeschreven, gebaard of samengevat. Wanneer een horende vriend met mij praatte/gebaarde, konden mijn andere vrienden meekijken. Wanneer ze onderling praatten, kon ik het niet altijd volgen. Het kostte mij dus meer moeite. Toen als kind stond ik hier niet altijd lang bij stil. Maar nu ik er aan terugdenk, vind ik het toch wel knap van mijzelf dat ik zoveel geduld had en mijn best bleef doen om het allemaal te volgen. Ik kreeg er ook iets voor terug. Vrienden die moeite deden om te herhalen, mij te begrijpen en gebaren leerden om makkelijker te kunnen communiceren.

Nu merk ik dat ik mijzelf momenteel het makkelijkst, zonder barrières, kan uiten in de NGT. Ik hoef dan iets één keer te zeggen en de ander begrijpt mij gelijk. Ik kan meer van mijzelf kwijt en kan ontspannen naar anderen kijken. Is het dan een logisch gevolg dat ik momenteel vooral vrienden heb die in gebarentaal kunnen communiceren? Neig ik onbewust toch naar gebarentaalgebruikers? Zou dat komen omdat het door de communicatie met niet-gebarentaalgebruikers lastig was om dieper in te gaan op gespreksonderwerpen en daarmee ook vriendschappen aan te gaan? Ik denk dat wanneer we, horenden en doven, investeren in een goede communicatie er wel mogelijkheden zijn. Zo heb ik een mooi voorbeeld: twee jaar geleden leerden we een horend stel kennen. We communiceerden eerst met heel veel papier en pen, typen via de mobiel. Gaandeweg gingen we steeds meer over op gebaren. Nu gebruiken we geen papier en pen meer! Het is fijn dat zij proberen om te communiceren met ons en steeds oefenen met gebaren. Wij helpen ze hier ook bij door gebarenfilmmpjes te sturen en te oefenen. Ze zouden heel graag een gebarencursus willen doen, maar helaas zijn de kosten daarvoor best wel hoog. Best gek toch... We willen graag een inclusieve samenleving, waarbij de communicatie tussen horenden en doven soepel verloopt. Dan zou er voor iedereen een laagdrempelige mogelijkheid moeten zijn om gebarentaal te leren om met elkaar te kunnen communiceren.

Dick de Bruijn

OPROEP

Medestanders gezocht om een toekomstbestendig onderkomen op te zetten

Mijn naam is Karin Dokter, initiatiefnemer en mede-oprichter van Stichting Inbetweenies. Ik ben een alleenstaande moeder van twee schatten van kinderen, Ayla en Kyara. Kyara heeft een verstandelijke en auditieve beperking en heeft 24/7 zorg en begeleiding nodig. Net als iedere andere moeder wil ik een veilig thuis voor mijn kinderen, maar dit is voor Kyara geen vanzelfsprekendheid. Omdat de zorg voor Kyara niet standaard is, valt ze eigenlijk overal tussen wal en schip. Ik ben me gaan verdiepen in het opzetten van een wooninitiatief dat een mogelijkheid biedt voor Kyara en andere kinderen, waar ieder kind centraal staat. Waar juist de verschillen niet belangrijk zijn, maar gekeken wordt naar de mogelijkheden die het beste aansluiten bij het betreffende kind, en zo mogelijk ook met dagbesteding.

Met hulp van een zeer goede vriend én mijn broer hebben we begin 2017 Stichting Inbetweenies opgericht. De Stichting heeft als doel: het verzorgen van een kleinschalige woonvoorziening, met mogelijk dagbesteding, voor personen met een auditieve en licht verstandelijke beperking. Daarbij wordt gebruik gemaakt van totale communicatie, inclusief de noodzakelijke zorg en begeleiding. Voor de bewoners moet het leven en wonen zo gewoon mogelijk zijn, voor onbepaalde tijd. Ons voornemen is dat ouders/vertegenwoordigers participeren voor het betreffende kind en een collectieve verantwoordelijkheid delen in het doen en laten van het wooninitiatief. Onze kernwaarden zijn: eigen regie, veiligheid, gelijkwaardigheid en participatie, een warm thuis.

In het eerste jaar zijn we vooral bezig geweest met het neerzetten van de Stichting en verkennen van de mogelijkheden. We hebben tal van wooninitiatieven bezocht en mensen gesproken waarvan we veel hebben geleerd en ideeën hebben opgedaan. Het tweede jaar stond in het teken van versterking en is bijna voorbij. In tegenstelling tot ons wooninitiatief zijn andere initiatieven veelal geïnitieerd vanuit een groep ouders waarin de krachten worden gebundeld. Helaas ontbreekt het ons op dit moment aan medestanders die in eenzelfde situatie zitten en samen met ons een toekomstbestendig onderkomen willen opzetten.

We zijn dan ook naarstig op zoek naar medestanders en doen bij deze een oproep. De beoogde groepsgrootte is 6 personen en de groepssamenstelling mag bestaan uit zowel mannen als vrouwen, met in de basis een leeftijdscategorie van 18 tot 25 jaar. We verwachten een woonvoorziening op te zetten in de provincie Drenthe. Bent u die medestander of kent u iemand? Neem dan contact met ons op via info@stichtinginbetweenies.nl.

Karin Dokter

INFOLIO

GOEDOMTEWETEN...

Wil je meer weten over één van de genoemde onderwerpen of heb je zelf een interessant nieuwtje waar ook andere ouders hun voordeel mee kunnen doen? Bel of mail ons: 030 - 290 0360 of info@fodok.nl
Zie ook www.fodok.nl

DE NATIONALE LEESVERTELWEDSTRIJD 2019

Op **zaterdag 13 april 2019** is de finale van de Nationale LeesVertelwedstrijd 2019 in het Beatrix Theater in Utrecht. De voordrachten van de kinderen worden afgewisseld met theater. Kinderen kunnen zich binnenkort aanmelden voor deelname. In januari en februari organiseren de zeven dovenscholen ieder hun eigen schoolfinale. Per school maken er drie schoolwinnaars kans op een finaleplaats in het Beatrix Theater. Van 23 februari t/m 9 maart kan heel Nederland stemmen op zijn/haar favoriete verhalenverteller. Wie er vanuit de schoolfinals doorgaan naar de nationale finale

wordt namelijk bepaald door het oordeel van de jury én het aantal online stemmen.

Heeft je kind verborgen talenten voor het voordragen van verhalen, en zit hij/zij op een reguliere basisschool? Dan kun je je kind rechtstreeks aanmelden voor de online stemronde van 7 januari t/m 15 februari. De Jean Couprie Theaterstichting regisseert het theaterstuk. Alle dove en slechthorende kinderen van 10 t/m 13 jaar kunnen zich aanmelden. Door mee te doen leren ze zich beter uitdrukken, ontwikkelen ze hun kennis van gebarentaal en dovenscultuur en worden hun zelfvertrouwen en creativiteit gestimuleerd. Wil je kind graag op het podium staan? Geef hem/haar dan op via de website; dat kan tot half januari. Wie met de eerste prijs naar huis mag, wordt bepaald door een professionele vakjury van gebarentaalexperpts. Zij kijken o.a. naar mimiek, tempo en gebarenschat. Ben je benieuwd naar de vertel- en theaterkunsten van de jonge talenten? Kom dan op zaterdag 13 april naar het Beatrix Theater in Utrecht! Toegang is gratis

en er zijn allerlei gezellige activiteiten in de foyer. Meer informatie: check www.leesvertelwedstrijd.nl en volg de Facebookpagina. Vragen kun je mailen naar: info@leesvertelwedstrijd.nl.

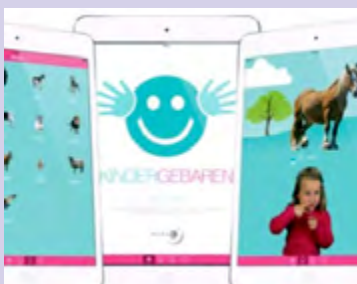
GEBARENTAAL IN ELK KLASLOKAAL!

Prof. dr. Onno Crasborn, hoogleraar Nederlandse Gebarentaal, wil zoveel mogelijk kinderen tussen de 7 en 14 jaar oud een les gebarentaal laten beleven. Dit kan met speciaal daarvoor gemaakt lesmateriaal. Voor € 2,50 heeft ieder kind een werkboek met bijbehorende e-learning, en de workshopleider een lesbeschrijving. Hiermee kan iedereen die zich geraakt voelt door deze oproep zelf een workshop vormgeven en met de kinderen aan de slag! Het werkboek bestel je op www.gebarentaalinelkklaslokaal.nl/. Door de werkboeken te kopen steun je direct de recent opgerichte stichting *Groots Gebaar* (www.grootsgebaar.nl/), die tot doel heeft gebarentaal onder de aandacht te brengen bij en toegankelijk te maken voor het grote publiek, opdat ook dove en slechthorende mensen hun talenten en kwaliteiten makkelijker kunnen (blijven) ontplooien en inbrengen in onze maatschappij.

KINDERGEBAREN-APP WINT GEHANDICAPTENZORGPRIJS 2018

De Nederlandse Stichting voor het Dove en Slechthorende kind (NSDSK) is met de interactieve Kindergebaren-app winnaar van de Gehandicaptenzorgprijs 2018. Met de app leren dove, slechthorende en horende kinderen spelenderwijs gebaren. Dit versterkt de communicatie tussen jonge kinderen. De jury van de Gehandicaptenzorgprijs koos voor de Kindergebaren-app omdat deze laat zien hoe belangrijk de ontwikkeling van een kind is in de cruciale leeftijdsfase tot vier jaar. Door vroegtijdig kinderen gebaren te leren, stimuleer je hun ontwikkeling op vele andere terreinen. De app is gratis beschikbaar en is intussen al 50.000 keer gedownload.

SPRONG VOORUIT 20 JAAR

Sprong Vooruit bestaat 20 jaar! Begonnen als werkgroep van deskundigen voor onderwijs aan dove en ernstig slechthorende leerlingen, heeft Sprong Vooruit zich in de loop der jaren meer en meer ontwikkeld tot het expertisecentrum voor deze speciale doelgroep. Naast het ontwikkelen van leerlijnen, methoden en materialen op het gebied van Nederlands, Nederlandse Gebarentaal, lezen, rekenen en Culturele vorming en Identiteit voor Doven en Slechthorenden (CIDS), houdt Sprong Vooruit zich ook bezig met kwaliteitsindicatoren en beleidszaken in dit onderwijsveld. Het team van Sprong Vooruit bestaat uit medewerkers van alle scholen voor doven en slechthorenden en scholen met een speciale afdeling daarvoor.

'In eerste instantie richtten we ons op de leerlingen op cluster-2-scholen waar tweetalig doven- en slechthorendenonderwijs wordt gegeven. Nu maken we ook materiaal dat door de ambulante dienstverlening gebruikt kan worden in het reguliere onderwijs. Dat is bijvoorbeeld bij CIDS gebeurd. Identiteitsontwikkeling is heel belangrijk. Leerlingen in het regulier onderwijs voelen zich vaak alleen en niet erkend in hun doof-zijn of slechthorendheid. Daar kunnen de ambulante begeleiders wel aan de slag met ons materiaal.'

Binnen Siméa is er in het kader van Passend Onderwijs een discussie over een landelijk expertisecentrum voor doven- en slechthorendenonderwijs. Sprong Vooruit ziet daar een duidelijke rol voor zichzelf. 'We zijn natuurlijk al een soort expertise-organisatie en daar zou je op voort kunnen bouwen. Wij houden een pleidooi om gebruik te maken van wat er al is en om dat verder uit te bouwen. Eigenlijk moet de boodschap zijn bij alles wat te maken heeft met onderwijs aan dove en slechthorende leerlingen: Denk aan Sprong Vooruit!'

KIND & JEUGD-TEAM GGMD NU OOK IN UTRECHT

Heb je vragen over de ontwikkeling en opvoeding van je kind of tiener? Wordt je kind/tiener gepest, kan hij/zij zich niet goed concentreren, is zij/hij snel en vaak boos, of laat hij/zij teruggetrokken gedrag zien? Bij al dit soort situaties kunnen jij en je kind/tiener bij GGMD terecht. Dat kan bij de locaties van GGMD in Amsterdam, Eindhoven/Vught en Rotterdam/Zoetermeer. En sinds 1 september 2018 ook bij de locatie in Utrecht. Zie www.ggmd.nl.

SPEAKSEE

Spraakherkenning is een technologie waarbij spraak omgezet wordt in tekst. Je zou het ook kunnen beschrijven als ondertiteling van gesprekken. Dit is natuurlijk een prachtige manier voor doven en slechthorenden om in allerlei situaties te kunnen communiceren.

De ontwikkeling van spraakherkenning gaat maar door. Het is al mogelijk om spraak om te laten zetten in tekst via een smartphone. Er bestaan allerlei apps waarmee je spraakherkenning kan gebruiken. Zodra je (duidelijk) spreekt in de microfoon van de smartphone, verschijnt de tekst in het scherm.

Bij gebruik van de smartphone is het natuurlijk wel belangrijk dat de spraak goed in de microfoon terecht komt. Zodra er veel mensen spreken, of wanneer er veel achtergrondgeluid is, komt het gesprek niet goed op het scherm.

Om dit probleem op te lossen is de SpeakSee ontwikkeld. Jari

Hazelebach heeft, als zoon van dove ouders, dit apparaat bedacht. In 2019 zal de SpeakSee op de markt komen. De SpeakSee bestaat uit een set microfoontjes die draadloos gekoppeld kunnen worden aan een smartphone of een tablet. Als er gesproken wordt in een microfoontje, verschijnt de spraak in tekst op het scherm. Een voorwaarde is wel dat er internet/wifi aanwezig is.

Meerdere mensen kunnen een microfoon dragen en hierin spreken. De tekst van elke microfoon heeft een eigen kleur. Als je spreekt in een groene microfoon, dan zal de tekst ook in het groen verschijnen. De spraak van de rode microfoon verschijnt in het rood op het scherm. De naam van de spreker kan ook steeds vermeld worden. Doordat een richtinggevoelige microfoon wordt gebruikt, werkt deze spraakherkenning ook in een rumoerige omgeving. De microfoon pakt alleen de stem van de spreker op en niet

van de mensen daaromheen. De SpeakSee-set wordt geleverd met drie microfoontjes. Maar uitbreiding tot negen microfoontjes is mogelijk.

Naast de SpeakSee-microfoontjes is er ook een app nodig op een smartphone die zorgt dat de spraak omgezet wordt in tekst. De SpeakSee bestaat nu alleen nog maar als prototype. Eerst is er een crowdfundingactie geweest om voldoende geld op te halen voor de ontwikkeling van het product. In 2019 zal de SpeakSee op de markt worden gebracht. De verwachting is dat de SpeakSee geleverd wordt in het voorjaar van 2019.

Geïnteresseerden kunnen de SpeakSee-set met drie microfoontjes nu al kopen in de voorverkoop met korting (prijs ca. 300 euro). Uiteindelijk zal de prijs van de SpeakSee ca. 650 euro worden. Meer informatie staat op: www.speak-see.com/nl/home

In het volgende youtube-filmpje is meer te zien over de SpeakSee www.youtube.com/watch?v=iVNiml2Ewns

Om op dit moment spraakherkenning via de smartphone te gebruiken, kan dat via verschillende apps, in de App Store voor Apple iPhone en in Google Play voor Android toestellen:

Ava: deze app (voor iOS- en Android-toestellen) is gratis voor 5 uur per maand. Als meer uren nodig zijn per maand, dan is een abonnement van ca. 33 euro een optie. Bij Ava is het mogelijk om het gesprek van meerdere sprekers te ontvangen via de

app: verschillende mensen spreken in hun telefoon via de Ava-app en de slechthorende of dove persoon kan op de eigen smartphone zien wat iedereen zegt. Via een helpdesk is ondersteuning mogelijk. Zie ook www.ava.me/nl

Earfy: dit is een gratis app (voor iOS- en Android-toestellen), eenvoudig in gebruik. Zie ook www.earfy.net

Easy Talk Lite (gratis) of **Easy Talk Pro** (3 euro) is een spraakherkenningsapp die eenvoudig is in gebruik.

Hoorinfotheek www.hoorinfotheek.nl

Karla van der Hoek

COLOFON

FODOKFORUM is het halfjaarlijkse leden- en donateursmagazine van de FODOK - Federatie van Ouders van Dove Kinderen - met of zonder CI.

Redactieadres

FODOK - Randhoeve 221,
3995 GA Houten, onder vermelding
van FODOKFORUM
tel: 030 - 290 0360
info@fodok.nl | www.fodok.nl

Bankrekening:

IBAN: NL05 ABNA 0429 4748 57
t.n.v. FODOK te Houten.

Nummer 19

Redactie Mariën Hannink, Karla van der Hoek,
Henk Prevaes, Map van der Wilden.

Vormgeving en opmaak:

Helga Wening van Raan (Studio Hooghalen).

Tekstbijdragen en fotografie Wij bedanken iedereen die meegeschreven heeft en/of foto's beschikbaar heeft gesteld voor dit nummer.

Druk Veldhuis Media

FODOKFORUM nr 20 verschijnt in de zomer van 2019. Daarnaast verschijnt enkele keren per jaar een korte digitale update van FODOKFORUM.

Wilt u uw lidmaatschap opzeggen?

Doe dit dan vóór 1 oktober.

Opzeggen telefonisch: 030 - 290 03 60
of per e-mail: info@fodok.nl

FOTOFOCUS

IN 30 JAAR VAN DOVENCAMPING NAAR GEBARENCAMPING

Dertig jaar geleden werd de eerste 'dovencamping' georganiseerd. Inmiddels heet het Gebarencamping, want ook slechthorenden en horende gezinsleden zijn welkom om zich hier onder te dompelen in de gebarentaal. Afgelopen zomer waren we met 40 gezinnen op een camping in België. We zwommen in de rivier, de kinderen zwermden van tent naar tent, en volgens traditie deden de dove en horende ouders 's avonds mimespelletjes onder de lantaarnpaal. Ook was er geregeld een voorleesmoment in gebarentaal. Je kunt mensen op veel manieren ontmoeten, maar je leert elkaar het snelst kennen bij de afwas, het toiletblok of op een regenachtige avond bij iemand in de tent. Komend jaar is de Gebarencamping in week 30 en 31 op een camping vlakbij Eindhoven. Sluit je aan bij de Facebook groep 'Gebarencamping' om op de hoogte te blijven!

Rozemarijn Nieste